

ОСОБЛИВОСТІ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ**FEATURES OF ENTRY INTO THE CIVIL SERVICE DURING MARTIAL LAW**

**Задоя І.І., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Національний університет «Одеська морська академія»**

У статті здійснено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють особливості вступу на державну службу в період дії воєнного стану.

Виокремлено та охарактеризовано особливості вступу на державну службу в період дії воєнного стану: 1) вступ відбувається без проходження конкурсної процедури; 2) спрощено перелік документів, що подаються для вступу на державну службу; 3) скасовано проходження спеціальної перевірки, передбаченої законами України: «Про запобігання корупції», «Про очищення влади»; 4) спочатку було скасовано, але згодом поновлено, обов'язок щодо подання кандидатами на заміщення посад державних службовців декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік.

Встановлено, що вступ на державну службу під час дії воєнного стану відбувається лише на підставі: 1) поданої заяви; 2) заповненої особової картки встановленого зразка; 3) документів, що підтверджують наявність у особи громадянства України, освіти, досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідної посади.

Виокремлено позитивні і негативні наслідки нормативно-правового регулювання вступу на державну службу в період дії воєнного стану.

Сформульовано та обґрунтовано пропозиції, що допоможуть забезпечити вступ на державну службу висококваліфікованих професіоналів в період дії воєнного стану без проходження конкурсної процедури: 1) розглянути кандидатури осіб, які успішно пройшли всі етапи оцінювання під час конкурсних процедур, що проводилися у державному органі до введення воєнного стану, і були визначені конкурсною комісією для розгляду суб'єктом призначення або ж керівником державної служби, але не були обрані переможцями; 2) заміщувати вакантні посади державної служби, шляхом внутрішнього переведення державних службовців; 3) обов'язково встановлювати особам, які вступають на державну службу під час воєнного стану без конкурсу, випробування строком на три місяці.

Ключові слова: державна служба, державні службовці, вступ на державну службу, нормативно-правові акти про державну службу, воєнний стан.

The article analyzes the regulatory legal acts governing the specifics of entry into the civil service during martial law.

The key features of entry into the civil service during martial law are identified and characterized: 1) entry takes place without a competitive selection process; 2) the list of documents required for entry into the civil service has been simplified; 3) the mandatory special background check, as stipulated by the Laws of Ukraine "On Prevention of Corruption" and "On the Purification of Power", has been abolished; 4) initially, the obligation for candidates applying for civil service positions to submit declarations of persons authorized to perform the functions of the state or local self-government for the previous year was abolished, but it was later reinstated.

It has been established that entry into the civil service during martial law occurs solely on the basis of: 1) a submitted application; 2) a completed personal record card of the established form; 3) documents confirming the individual's Ukrainian citizenship, education, and work experience in accordance with legislative requirements for the respective position.

The positive and negative consequences of the regulatory framework governing entry into the civil service during martial law have been highlighted.

Proposals have been formulated and substantiated to ensure the recruitment of highly qualified professionals into the civil service during martial law without a competitive selection process: 1) to consider candidates who successfully passed all stages of assessment during competitive procedures conducted in the state body before the introduction of martial law and were identified by the competition commission for review by the appointing authority or the head of the civil service but were not selected as winners; 2) to fill vacant civil service positions through internal transfers of existing civil servants; 3) to establish a mandatory probation period of three months for individuals entering the civil service during martial law without a competition.

Key words: civil service, civil servants, entry into the civil service, regulatory legal acts on the civil service, martial law.

Постановка проблеми. У зв'язку з військовою агресією росії проти України, Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64/2022, затв. Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні було введено воєнний стан [1].

В умовах воєнного стану вкрай важливо, щоб механізм держави безперервно працював. Адже саме він забезпечує та підтримує оборону країни та водночас дає змогу суспільству отримувати життєво важливі функції та послуги, реалізація яких забезпечується, зокрема, органами державної влади та місцевого самоврядування.

Зрозуміло, що державний орган складають люди. Але з початком війни багато державних службовців звільнилось і виїхало за кордон або в інші регіони України, когось мобілізували, а хтось добровільно став на захист Батьківщини зі зброєю в руках. У зв'язку з цим, у багатьох державних органах постала гостра необхідність у терміновому поповненні кадрових ресурсів.

Але, зазвичай, від моменту прийняття рішення про оголошення конкурсу до фактичної можливості виконання працівником обов'язків державного службовця в середньому проходить мінімум 2–3 тижні. В умовах

періодичної відсутності світла, доступу до інтернету, проблем із функціонуванням веб-ресурсів органів державної влади така процедура була визнана занадто формалізованою. Усвідомлюючи, що відсутність чи брак відповідних державних службовців, може призвести до затримки або інших перешкод на шляху реалізації та захисту прав та свобод людини і громадянина та маючи на меті прискорити прийняття управлінських рішень в умовах війни і спростити процедуру кадрового відбору, 24 березня Парламент України прийняв Закон України «Про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти державної служби, в тому числі вступу на державну службу, неодноразово ставали предметом наукових досліджень вітчизняних вчених: В.Б. Авер'янова, Л.Р. Білої-Тіунової, Ю.П. Битяка, І.О. Картузової, Т.О. Коломoeць, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, Л.М. Корнута, О.В. Кузьменко, Н.Р. Нижник, О.Д. Новак та ін.

Враховуючи те, в Україні, після проголошення її незалежності, вперше було проголошено воєнний стан, що

спричинило внесення змін до законодавства про державну службу, що регулює вступ на державну службу, виникла необхідність у здійсненні цього дослідження.

Метою статті є аналіз нормативно-правових актів, що регулюють особливості вступу на державну службу в період дії воєнного стану, виокремлення та характеристика таких особливостей, визначення доцільності їх нормативного закріплення, а також надання пропозицій щодо внесення змін до законодавства.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 1 ст. 21 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII (далі – Закон), вступ на державну службу здійснюється шляхом призначення громадянина України на посаду державної служби за результатами конкурсу [3]. Конкурс проводиться відповідно до Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 року № 246 [4].

Частиною 2 ст. 21 Закону заборонено приймати громадян України на посади державної служби без проведення конкурсу, за виключенням випадків, передбачених Законом [3].

Але, у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12 травня 2022 року № 2259-IX (далі – Закон № 2259-IX) було спрощено вступ на державну службу, особливості якого полягають у наступному:

1. **Було скасовано проходження конкурсної процедури** та закріплено, що у період дії воєнного стану особи призначаються на посади державної служби, посади в органах місцевого самоврядування, посади керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, комунальних підприємств, установ, організацій керівником державної служби або суб'єктом призначення, сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради, начальником відповідної військової адміністрації без конкурсного відбору, обов'язковість якого передбачена Законом [5].

2. **Спрощено перелік документів, що надаються під час вступу на державну службу.**

Закон № 2259-IX закріпив, що призначення на посади державної служби відбувається лише на підставі:

- 1) поданої заяви;
- 2) заповненої особової картки встановленого зразка;
- 3) документів, що підтверджують: а) наявність у осіб громадянства України; б) освіти; в) досвіду роботи згідно з вимогами законодавства, встановленими щодо відповідних посад.

Документами, що підтверджують громадянство України є: паспорт громадянина України; паспорт громадянина України для виїзду за кордон; тимчасове посвідчення громадянина України; дипломатичний паспорт; службовий паспорт; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; 8) посвідчення особи на повернення в Україну [6].

Наявність відповідного ступеня вищої освіти підтверджується відповідним дипломом. А для підтвердження наявності необхідного досвіду роботи надається трудова книжка або ж архівна довідка, тощо [7].

У порівнянні з попереднім переліком документів, що необхідно було подавати претендентам для вступу на державну службу, скасовано вимогу щодо надання документу, що підтверджує рівень володіння державною мовою.

Отже, Закон № 2259-IX звільнив особу, що претендує на зайняття посади державної служби, від обов'язку подавати документ про підтвердження рівня володіння державною мовою відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (документ про повну загальну середню освіту за умови,

що такий документ підтверджує вивчення особою української мови як навчального предмета (дисципліни), або державний сертифікат про рівень володіння державною мовою, що видається Національною комісією зі стандартів державної мови) [8].

3. **Скасування спеціальної перевірки.** Ще однією особливістю вступу на державну службу в період дії воєнного стану є скасування спеціальної перевірки, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад державної служби, перелік яких затверджується Національним агентством з питань запобігання корупції, а також перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади», стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, щодо яких здійснюються заходи з очищення влади (люстрації) [5].

Вбачається, що скасування спеціальної перевірки може мати негативні наслідки для державного органу, оскільки в такому випадку є ризик вступу на державну службу осіб із сумнівними намірами (колабораціоністам, агентам ворожих спецслужб тощо). Видається, що ігнорувати спеціальну перевірку повністю є недоцільно. Тому, слід підтримати пропозицію щодо проведення спеціальної перевірки в прискореному вигляді, або протягом певного проміжку часу з моменту призначення особи на посаду [9].

4. **Скасування декларування.** Наступною особливістю, закріпленою Законом № 2259-IX, було скасування вимоги щодо подання кандидатами на заміщення посад державних службовців декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік. Але обов'язковість подання декларацій відновлено Законом України від 20 вересня 2023 року № 3384-IX «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» [8].

Отже, ще одним документом, який повинен подати громадян України для вступу на державну службу є декларація осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за минулий календарний рік.

Таке нормативно-правове регулювання вступу на державну службу під час воєнного стану можна пояснити та виправдати необхідністю заміщення вакантних посад державної служби у досить короткі строки.

Таке нормативно-правове регулювання вступу на державну службу має як позитивні наслідки: пришвидшення призначення осіб на державну службу, так і негативні. По-перше, вступ на державну службу без проведення конкурсу, позбавляє суб'єкта призначення або ж керівника державного органу, можливості оцінити професійні компетентності, особисті якості, досягнення, досвід осіб, які виявили бажання набути статусу державного службовця; по-друге, позбавляє можливості претендентів на зайняття вакантних посад державних службовців, продемонструвати свої уміння, навички та досвід. По-третє, позбавляє громадян України права рівного доступу до державної служби, що закріплене ч. 2 ст. 38 Конституції України, оскільки не виключає застосування суб'єктом призначення або керівником державного органу суб'єктивності під час оцінки і відбору претендентів. Але ж окремі обмеження прав і свобод можуть встановлюватися в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 64 Конституції України) [10].

Необхідно зазначити, що позаконкурсне заміщення посад державної служби в період дії воєнного стану має небажані наслідки і для самого державного службовця, оскільки, по-перше, після припинення чи скасування воєнного стану, але не пізніше шести місяців з дня його припинення чи скасування, на відповідні посади державної служби, на які особи призначені без конкурсу, буде оголошено конкурс. По-друге, законодавець передбачив граничний строк перебування на посаді особи, яку при-

значено без конкурсу: 12 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану. По-третє, протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, стосовно державного службовця проводиться спеціальна перевірка, передбачена законами України «Про запобігання корупції» та «Про очищення влади». По-четверте, протягом трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану, державному службовцеві необхідно буде надати документ, що засвідчує його рівень володіння державною мовою відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Отже, маємо ситуацію, коли державні органи необхідно укомплектувати висококваліфікованими професіоналами, але без конкурсної процедури. У зв'язку з цим, вбачається за доцільне розгляд кандидатур осіб, які успішно пройшли всі етапи оцінювання під час конкурсних процедур, що проводилися у державному органі до введення воєнного стану, і були визначені конкурсною комісією для розгляду суб'єктом призначення або ж керівником державної служби, але не були обрані переможцями. В такій ситуації суб'єкт призначення (керівник) володітиме необхідною інформацією про осіб: їхні дані, резюме, результати оцінювання професійної компетентності і зможе обрати гідну особу для зайняття вакантної посади.

Крім того, суб'єкт призначення, керівник державної служби може замінити вакантну посаду шляхом внутрішнього переведення державних службовців. Такий спосіб заміщення вакантних посад державних службовців під час дії воєнного стану, у порівнянні із запропонованим вище, має ще більше переваг. Оскільки така особа не лише успішно пройшла всі етапи конкурсної процедури, а й має

досвід роботи в певному державному органі, а результати її діяльності є якісними та результативними.

Якщо ж все-таки особа призначається на посади державної служби без конкурсного відбору, то одним із способів забезпечити державний орган від некомпетентного державного службовця та з'ясувати його відповідність посаді – це встановити випробування, що і рекомендує Національне агентство України з питань державної служби [7]. У зв'язку з цим, вбачається за необхідне доповнити Закон № 2259-IX положенням щодо обов'язкового встановлення випробування строком на три місяці особам, які вступають на державну службу під час воєнного стану без конкурсу.

Висновки. На підставі проведеного дослідження були зроблені такі висновки:

1. Вступ на державну службу під час воєнного стану без проведення конкурсу дійсно виправданий, але є тенденція щодо поступового відновлення конкурсів під час заміщення державних посад;

2. Вступ на державну службу в період дії воєнного стану має такі особливості: 1) вступ відбувається без проходження конкурсної процедури; 2) перелік документів, що подаються для вступу на державну службу суттєво зменшено; 3) кандидати на заміщення посад державних службовців не проходять спеціальну перевірку; 4) кандидати на заміщення посад державних службовців повинні подати декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік;

3. Таке нормативно-правове регулювання вступу на державну службу в період дії воєнного стану має як позитивні, так і негативні наслідки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Микола Єрема, Алла Борисенко. Прийом на державну службу під час війни. URL: <https://zakon.isu.net.ua/news/545415-pryom-na-derzhavnu-sluzhbu-pid-chas-viyny>
3. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року №889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n669>
4. Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 року № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 року № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
6. Про громадянство: Закон України від 18 січня 2001 року № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
7. Відповіді на запитання, що надходили від служб управління персоналом щодо призначення осіб на посади державної служби під час воєнного стану. URL: <https://nads.gov.ua/vidpovidi-na-zapitannya-shcho-nadhodili-vid-sluzhb-upravlinnya-personalom-shcho-do-priznachennya-osib-na-posadi-derzhavnoyi-sluzhbi-pid-chas-voynnoho-stanu>
8. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20 вересня 2023 року № 3384-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text>
9. Прийом на державну службу під час війни URL: <https://zakon.isu.net.ua/news/545415-pryom-na-derzhavnu-sluzhbu-pid-chas-viyny>
10. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>